

Рецензије и прикази

Lukas Vischer, Ulrich Luz and Christian Link, *Unity of the Church in the New Testament and Today*, W. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Cambridge 2010, 254 стр, ISBN: 978-0-8028-6376-8.

Књига о којој је реч први пут се појавила на немачком језику под насловом *Sie aber hielten fest in der Gemeinschaft ... Einheit der Kirche als Prozess im Neuen Testament und heute*, Beziger / Reinhardt, Zürich 1988, као резултат иницијативе тројице аутора да се у јавности појави монографија која би се бавила јединством Цркве у Новом завету. У ту сврху том темом се у току пет година бавила једна интердисциплинарна група теолога у Берну (Швајцарска). Та група састојала се од професора и студента евангеличке, старокатоличке и римокатоличке вероисповести из Берна и Фрибурга. Као резултат тог интерконфесионалног рада појавила се наведена књига са индикативним насловом: „А они стајаше чврсто у заједништву“ (Дап 4, 32).

Иста књига појављује се готово једну деценију касније у благо измењеној форми под насловом *Ökumene im Neuen Testament und heute*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2009. Повод за поновно издавање књиге је, поред потребе да се она појави у једном свежем издању, смрт Лукаса Фишера 2008. Он је непосредно пред своју смрт наново прерадио своје прилоге у књизи.

Шира светска јавност обрадована је 2010. године енглеским преводом те значајне студије под насловом *Unity of*

the Church in the New Testament and Today. Превод на енглески зналачки је извршио James E. Crouch са немачког издања из 2009. Поред тога што је обрађена тематика од великог значаја за ширу црквену јавност, читав пројекат је занимљив и са становишта преводилачке делатности и решења која је преводилац морао да изналази за одређене немачке изразе (в. Translator's Preface, xi).

Књига која је пред нама у основи је подељена на три велика дела. После уводних поглавља (скраћенице, напомена преводиоца, у сећање на Лукаса Фишера) следи увод (Лукас Фишер, 1–6). У уводу аутор констатује извештај за замор у екуменским кретањима. Екуменски покрет почео је са великим ентузијазмом да би се данас констатовало повлачење Цркава у своје деноминацијалне љуштуре (тамо, 2). Гледајући уназад у осамдесете када је ова књига настајала, приметан је пад интересовања Цркава једних за друге. Прибегавање Библији у циљу тражења одговора на подељеност Цркве може бити корисно, не у смислу да она може решити наше проблеме, већ у смислу да нам може указати на то како су се хришћани носили са конфликтима и тензијама који су постојали још у периоду Новог завета (тамо, 5). У том контексту Л. Фишер формулише програм књиге: „Теза која је у основи ове књиге јесте та да је јединство један перманентни и никад довршени задатак Цркве“ (тамо, 5).

После тих уводних рефлексija следи први део који потиче од истог аутора: Лукас Фишер, Потешкоће приликом

тражења одговора од Новог завета (тамо, 7–28). У том поглављу аутор износи низ општих разматрања везаних за питање шта се може научити из Новог завета и шта његово сведочанство значи за јединство Цркве данас. Аутор показује да библијско сведочанство има двоструку улогу: као сведочанство наспрам Цркве и као сведочанство читано и сведочено на различите начине од Цркава са сопственим теолошким и еклисиолошким претпоставкама (тамо, 10–11). Библија је сведок једне активне историје. Нови завет показује да Црква тога периода није била у неком идиличном јединству, нити пак у једном статичном стању различитости (тамо, 12–15). После дискусије о савременим концептима јединства Цркве (тамо, 18–27), аутор закључује да свако јединство до кога треба доћи у будућности треба да буде „леgitимни наставак најраније фазе живог предања о коме сведочи Нови завет“, а то је идеја „саборне заједнице“ („conciliar fellowship“; тамо, 27).

Други део под насловом: На путу ка јединству: Заједница Цркве у Новом завету (тамо, 29–162) потиче од Уриха Луца у сарадњи са неколико студената који су обрађивали поједине теме у оквиру шире целине, што је и назначено у садржају (уп. на пример Христоф Кнох [тамо, 61–64], Петер Лампе [тамо, 66–69], Корина Дистелкамп [тамо, 81–84] и др.). Овај део представља опширан преглед тока борбе хришћана за јединство Цркве у раном хришћанству. Текст је писан и надгледан од једног од најпотврђенијих новозаветника данашњице и нуди једну научно и црквено одговорну скицу процеса одржавања јединства Цркве од њених почетака па све до прве половине 2. века. Све што

је било важно у том процесу обрађено је и дискутовано на широј платформи савремених увида новозаветне науке: личности, догађаји, списи, теолошке теме. Црква новозаветног периода показује се као заједница која се перманентно бори за јединство које се увек изнова показује као задатост, а не као датост. Читалац се наизменично упознаје са факторима који су доприносили јединству Цркве, као и онима који су га угрожавали у апостолском и постапостолском периоду (тамо, 47 и даље, 100 и даље). Појединачни новозаветни списи обрађују се кроз призму њиховог односа према теми јединства Цркве. Други век се показује као нарочито турбулентан, пошто се појављују покрети који угрожавају јединство хришћана: гностицизам, маркионити и монтанизам (тамо, 142 и даље). Рана Црква показује се као заједница хришћана који се налазе у непрестаној борби за јединство које се разумева као дар Христов („a basic gift“, нем. „Vorgabe“; тамо, 161).

Аутор трећег дела је Кристијан Линк, систематски теолог из Бохума, са прилогом под насловом: Покрет јединства: Заједница Цркве у Екумени (тамо, 163–248). У овом прилогу срећемо систематско-теолошка промишљања на све што је наведено у другом делу, са појединим указивањима на могуће правце екуменског дијалога данас. У тексту аутор историјски и систематски дискутује тему јединства Цркве предлажући као модел *јпроцес* у коме, разумевајући јединство као дар Христов, хришћани активно учествују. За тај процес аутор користи метафору „игре“, „the metaphor of a game“: свака игра има своја правила, али играчи су ти који одлучују како се служе тим правилима и како их примењују у стварности (тамо, 168–

170). После излагања о важности дијалога између хришћанства и јудаизма за сáму Цркву (тамо, 179–192), аутор се бави горућим тачкама („flash points“) јединства Цркве. Хришћанска тежња ка јединству заснована је на три такве тачке: 1) Писму, при чему треба имати у виду однос Писма и предања, као и различито схватање ауторитета Писма (тамо, 195–204), потом на 2) Исповедању вере, при чему се инсистира на апсолутној потреби исповедања вере за Цркву, као и чињеници да исповедања вере древне Цркве позивају на сталну актуализацију Еванђеља која важи и за данашње хришћане (тамо, 204–209). Следи 3) Вечера Господња (тамо, 209–222), са назнаком да крштење представља најјачу свезу у данашњем подељеном хришћанству (тамо, 209–210). Аутор сматра да, мада ниједна деноминација не доводи у питање заједничарски карактер Вечере Господње („the Fellowship Meal“), постоје озбиљне разлике у њеном схватању као ритусу („the Lord’s Supper as Rite“) и њеном односу са црквеним службама („Lord’s Supper and Ministry“). Ауторова излагања још једном показују да је тема Евхаристије од круцијалног значаја у процесу трагања за јединством. Тачка 4) везана је за питање црквених служби (тамо, 222–235). Коначно, у задња два поглавља аутор се бави темом Цркве као „саборне заједнице“ која је своју саборност изражавала кроз саборе (тамо, 235–244) и указује на значај јединства Цркве за њену мисију у свету (тамо, 245–248).

Актуелност ове књиге која је настајала пре готово четврт века је очигледна. Она представља један историјски документ, продукт једне епохе у којој је нада у дијалог била већа него данас. С друге стране, она представља апел и упозоре-

ње да дијалог нема алтернативу, уколико хришћани себе саморазумевају као наследнике и потомке апостолске Цркве Новог завета у којој се јединство схватало као дар Христов и ствар која се суштински тиче хришћана.

Културно-политички контекст књиге је подједнако занимљив као и историјски. У суштини се радило о једном локалном пројекту у једној држави у којој су људи различитих језика и различитих конфесија одавно научили да живе заједно и сарађују на многим пољима. У њему су учествовали представници три државне Цркве Швајцарске са тада три конфесионална теолошка факултета у Берну и у Фрибургу: старокатоличког (Берн), католичког (Фрибург) и евангеличког (Берн). Сви прилози, међутим, потичу од евангеличких теолога који су се прихватили одговорности да реферишу резултате разговора са 19 сесија, колико је одржано у оквиру пројекта. Чињеница да два католичка теолога Хајнрих Штирниман и Херман Венец и старокатолички представник, познат по многим студијама из области еклисиологије, Курт Шталдер нису заступљени као аутори или коаутори објашњава се искључиво техничким разлозима. Сви учесници су изразили слагање у погледу суштинских закључака разговора, тако да конфесионална припадност аутора текстова није била битна (тамо, 4). Овај подухват, као и низ других, могу бити пример који треба следити и на осталим поднебљима, пошто данас у Европи готово да нема „конфесионално чистих“ црквених средина.

Књига је незаобилазна лектира за сваког ко је забинут за стање подељене Цркве. Она је такође незаобилазна за свакога ко проучава историју Цркве по сведочанствима новозаветних списа

и раних црквених писаца, дакле нормативних докумената с почетка.

За крај, наведимо само један од отрежњујућих увида којима ова књига обилује. У уводу Л. Фишер констатује да евидентни замор у екуменским тежњама има многе разлоге. Један од њих, можда и најважнији, је управо немоћ („helplessness“) Црква да се суоче са великим питањима свога доба. Све традиционалне Цркве осећају се у дефанзивни приликим суочавања са савременим светом. Веома је тешко замислити да било која од њих има вољу да дели са другима ту немоћ. Тако нешто дестабилизovalo би њихове из прошлости наслеђене претензије које се чине да нуде сигурност. Чини се лакшим да се та немоћ потисне поновним повлачењем на сигурно тле конфесионалне припадности (тамо, 3). Та дијагноза је веома болна али свакако одговара историјском тренутку. Књига која је пред нама поставља неколико суштинских питања: имају ли данашње Цркве снаге да узму учешћа у континуираном, од новозаветних времена започетом и никада довршеном процесу остваривања јединства? Да ли је успех мисије ране хришћанске Цркве био баш у томе што се пројављивала као једна Црква, као алтернатива распарчаности и подељености свеколике егзистенције? Сведочанства Новог завета не показују једну идиличну црквену заједницу која тавори у статичном јединству. Напротив, она показују једну заједницу која врви од конфликта и тензија, али заједницу која се не мири са таквим стањем не одустаје од јединства оних којих су поверовали у Исуса Христа (тамо, 44).

Предрај Драјушиновић

Универзитет у Београду
Православни богословски факултет

Rochus Leonhardt, *Grundinformation Dogmatik*, Vandenhoeck & Ruprecht / UTB, Göttingen 2009, 496 стр, ISBN: 978-3-8252-2214-7.

Дело *Grundinformation Dogmatik* аутора Рохуса Леохнарда, професора систематске теологије на Теолошком факултету Универзитета у Лајпцигу, представља уџбеник систематског богословља намењен најпре студентима теологије и сродних научних дисциплина. Иако је највећи део уџбеника посвећен догматским темама, аутор се у њему такође сажето бави философијом религије и етиком, обухватајући тако читав тематски спектар систематског богословља (тамо, 15). У „Смерницама за коришћење“ (тамо, 18–19) Леонхардт истиче да су у овој књизи обрађена само темељна питања хришћанске догматике, чије је познавање неопходно за развој сопственог теолошког мишљења. Уџбенички карактер дела додатно је истакнут класичним приступом обради тема. На почетку већине тематских јединица (§§ 2–14) представљен је шири контекст обрађиване теме и дат преглед тежишта појединих одељака у том поглављу. Затим су изложене смернице о библијској позадини, догматско-историјском развоју и актуелном стању у истраживању. На крају једног таквог поглавља дати су подаци о библиографским јединицама и расположивим интернет ресурсима за даље самостално истраживање. Ова структура поглавља омогућује једноставан и прегледан увид у одређену тематску јединицу.

У првом делу уџбеника (тамо, 20–109) аутор концизно излаже развој хришћанских догмата и целокупне теологије почевши од апостолских времена до данас. Будући да се ради о